

π. Νεκτάριος Μαρκάκης

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ»

Ομιλίες
στις Θεομητορικές
Εορτές

Γενικό Επιτελείο Στρατού
Διεύθυνση Στρατιωτικών Ιερών
Αθήνα 2023

π. Νεκτάριος Μαρκάκης

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ»
Ομιλίες στις Θεομητορικές Εορτές

Γενικό Επιτελείο Στρατού
Διεύθυνση Στρατιωτικών Ιερέων
Αθήνα 2023

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ»
Ομιλίες στις Θεομητορικές Εορτές
Αθήνα 2023

ISBN 978-618-85785-6-2

© 2023 Πρωτοπρεσβύτερος Νεκτάριος Μαρκάκης
Συνταγματάρχης (ΣΙ) - Διδάκτωρ Θεολογίας -
Διευθυντής Στρατιωτικών Ιερέων ΓΕΣ
Γενικό Επιτελείο Στρατού
Στρατόπεδο «ΠΑΠΑΓΟΥ»
Μεσογείων 227-231
155 61 Χολαργός Αθήνα

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Παναγία Βρεφοκρατούσα,
τοιχογραφία Ι.Ν. Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου
ΣΕΑΠ

Σχεδιασμός,
Επιμέλεια Έκδοσης: Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Το Γενέσιο της Θεοτόκου.....	5
2.	Τα Εισόδια της Θεοτόκου.....	7
3.	Η Σύναξη της Θεοτόκου.....	13
4.	Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου.....	17
5.	Ο Ακάθιστος Ύμνος.....	20
6.	Η Ζωοδόχος Πηγή.....	24
7.	Η Κοίμηση της Θεοτόκου.....	26

Ευλαβικό αφιέρωμα στην μνήμη
«πάντων τῶν ὑπέρ τῆς Πίστεως
καί τῆς Πατρίδος ἡμῶν
ἀγωνισαμένων καί πεσόντων
ἐν τοῖς ἱεροῖς
τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσι»

Το Γενέσιο της Θεοτόκου

Το άνοιγμα του εκκλησιαστικού έτους το μήνα Σεπτέμβριο συνοδεύεται από δυο σημαντικές εορτές που το ευλογούν και το αγιάζουν. Η μια είναι η γέννηση, το Γενέσιον της Θεοτόκου που εορτάζουμε στις 8 Σεπτεμβρίου. Η άλλη εορτή είναι η Ύψωση του Τιμίου Σταυρού στις 14 Σεπτεμβρίου. Το πρόσωπο της Παναγιάς μας και ο Τίμιος Σταυρός ευλογούν το νέο Εκκλησιαστικό έτος.

Η Εκκλησία μας, εορτάζει τα ιερά πρόσωπα την ημέρα της κοιμήσεώς τους. Σε τρία όμως πρόσωπα εορτάζει επιπλέον την σύλληψή τους και την γέννησή τους. Είναι ο Χριστός, η Παναγία και ο Πρόδρομος. Εορτάζουμε λοιπόν την γέννηση της Παναγιάς μας, της Θεοτόκου. Η γέννηση της Θεοτόκου είναι η έλευση του προσώπου που φέρνει στον κόσμο τον Χριστό. Η γέννηση είναι ένα γεγονός με αρχή δίχως τέλος. Μόνο ο Θεός υπάρχει πάντα και είναι άναρχος και αιώνιος, δηλαδή δίχως αρχή και δίχως τέλος.

Οι γονείς της Θεοτόκου, ο Ιωακείμ και η Άννα, ήταν μεγάλοι σε ηλικία και ήταν ευσεβείς. Μετά από πολύ προσευχή, ο Θεός τους δίνει την τιμή και την ευλογία να γεννήσουν την Θεοτόκο Μαρία. Η γέννηση αυτή είναι χαρά, όχι μόνο για τους γονείς και συγγενείς Της, αλλά και για όλο τον κόσμο. Αυτή την οικουμενική χαρά δηλώνει το απολυτίκιο της εορτής που λέει: «*Η γέννησίς σου, Θεοτόκε, χαράν έμήνυσε πάση τῇ οἰκουμένῃ*». Δύο ημέρες πριν την γέννηση της Θεοτόκου, στις 6 Σεπτεμβρίου, εορτάζουμε το εν Χώναις θαύμα του αρχαγγέλου Μιχαήλ. Αυτή η εορτή έχει τοποθετηθεί σαν να θέλει να προϋπαντήσει με την παρουσία του αγγέλου την γέννηση της Θεοτόκου. Ο Θεός που επαναπαύεται σε θρόνους νοερούς, στα τάγματα των αγίων Αγγέλων και Αρχαγγέλων, με την γέννηση της Θεοτόκου ετοιμάζει τον θρόνο Του στην γη, σύμφωνα με το τροπάριο, «*Σήμερον, ό τοῖς νοεροῖς θρόνοις έπαναπαυόμενος Θεός, θρόνον ἅγιον επί γῆς έαυτῷ προητοίμασεν*». Η Μαρία θα γίνει ο θρόνος του Θεού και θα καταστεί Θεοτόκος. Η Παναγία μας, έβγαλε από τον ονειδισμό της ατεκνίας τον Ιωακείμ και την Άννα και ελευθέρωσε από την φθορά του θανάτου τον Αδάμ και την Εύα, όπως αναφέρει το κοντάκιο της εορτής, «*Ιωακείμ καί Άννα ονειδισμού άτεκνίας, καί Αδάμ καί Εύα έκ τῆς φθοράς τοῦ θανάτου, ήλευθερώθησαν, Άχραντε, έν τῇ άγία γεννήσει σου*».

Το γεγονός της γεννήσεως της Θεοτόκου δεν αναφέρεται από τους ευαγγελιστές, όπως και άλλα γεγονότα της ζωής της Θεοτόκου. Οι ευαγγελιστές είναι φειδωλοί στην περιγραφή τους για την Θεοτόκο, για να μην νομίσουν οι αναγνώστες των ευαγγελίων, ότι η μητέρα του Χριστού προβάλλεται ή προβάλλει τον Υιό της από μητρική αδυναμία, αλλά ότι ο Χριστός ως Θεός αποκαλύπτεται στον κόσμο. Για την Θεοτόκο περισσότερο αναφέρουν οι ευαγγελιστές Ματθαίος και Λουκάς. Ο Μάρκος δεν κάνει ιδιαίτερη αναφορά. Ο Ιωάννης παρουσιάζει την Θεοτόκο δύο φορές, στον Γάμο στην Κανά (Ιωάν. 2, 1-11) και στον Γολγοθά στην Σταύρωση του Χριστού, όπου και αναλαμβάνει να προσέχει την Παναγιά μας μετά την Σταύρωση ο ίδιος ο Ιωάννης, σύμφωνα με την εντολή του Χριστού. Η παρουσία της Θεοτόκου στην Σταύρωση του Χριστού συνδέεται με την προφητεία στο Ευαγγέλιο του Λουκά, ότι η καρδιά Της θα δεχθεί μεγάλο πόνο, «σου δέ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία» (Λουκ. 2, 35). Αυτή τη σύνδεση Θεοτόκου και Σταυρού εκφράζουν τα τροπάρια της Εκκλησίας τα οποία αναφέρονται στον Σταυρό και στην Θεοτόκο, τα λεγόμενα Σταυροθεοτοκία. Στις Πράξεις των Αποστόλων διασώζεται η πληροφορία ότι η Θεοτόκος βρίσκεται με τους μαθητές, «καὶ Μαρία τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ» (Πράξ. 1, 14).

Οι περισσότερες θεομητορικές εορτές δεν έχουν ευαγγελικά αναγνώσματα που να αναφέρονται στα γεγονότα. Οι θεομητορικές εορτές που έχουν δικές τους περιγραφές στην Καινή Διαθήκη και ευαγγελικά αναγνώσματα, είναι η Σύναξη της Θεοτόκου, όπου αναγινώσκεται η φυγή στην Αίγυπτο μετά την γέννηση του Χριστού και η επιστροφή (Ματθ. 2, 13-23), η Υπαπαντή που αναφέρεται στον σαραντισμό του Χριστού και της Θεοτόκου μετά τα Χριστούγεννα (Λουκ. 2, 22-40), ο Ευαγγελισμός (Λουκ. 1, 24-38) και η εορτή της Ζωοδόχου Πηγής με την ευαγγελική περικοπή που αναφέρει ότι ο Χριστός πήγε στην Καπερναούμ με την μητέρα του και τους μαθητές και στη συνέχεια στα Ιεροσόλυμα για την εορτή του Πάσχα (Ιωάν. 2, 12-22). Στις υπόλοιπες θεομητορικές εορτές αναγινώσκονται οι ευαγγελικές περικοπές, για μεν στον όρθρο η συνάντηση της Θεοτόκου με την Ελισάβετ την μητέρα του Προδρόμου (Λουκ. 1. 39-49 κ' 56), για δε στην Θεία Λειτουργία η διήγηση με την Μάρθα και την Μαρία και η δήλωση μιας γυναίκας που μακαρίζει την μητέρα του Χριστού, λέγοντας ότι είναι ευλογημένη η κοιλιά που κράτησε τον Χριστό και τα στήθη που Τον θήλασαν (Λουκ. 10, 38-42 κ' 11, 27-28), «Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας». Ἄξιο προσοχής, στην

μαζί με την Ελισάβετ, που ήταν ήδη έξι μηνών έγκυος, ακόμη τρείς μήνες, δηλαδή έως την γέννηση του Προδρόμου.

Η παρουσία της Θεοτόκου στο Γολγοθά, στον Σταυρό, μαζί με τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο, αποτυπώνεται στην ημερολογιακή τοποθέτηση των εορτών, του Γενεσίου της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου, της Υψώσεως του Τιμίου Σταυρού στις 14 και της μεταστάσεως του αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στις 26. Οι εορτές της Θεοτόκου και του Θεολόγου πριν και μετά την εορτή του Σταυρού είναι σαν να θέλουν να δορυφορήσουν τον Εσταυρωμένο, όπως στον Γολγοθά κατά την Σταύρωση όπου συνόδευσαν τον Εσταυρωμένο Χριστό η μητέρα Του και ο αγαπημένος μαθητής Ιωάννης ο Θεολόγος, όπως αυτό αποτυπώνεται στην εικόνα της Σταυρώσεως.

Όπως στην Θεία Λειτουργία έχουμε δυο εισόδους, την μικρή είσοδο και την μεγάλη, έτσι και στο εορτολόγιο της Εκκλησίας μας, μικρή είσοδος είναι η γέννηση της Θεοτόκου που προετοιμάζει την μεγάλη είσοδο, τα Χριστούγεννα. Η γέννηση της Θεοτόκου είναι η μικρή είσοδος στον κόσμο που προετοιμάζει την μεγάλη είσοδο, την έλευση του Χριστού.

Στην λατρεία της Εκκλησίας μας, στην τέλεση της Θείας Λειτουργίας, το πρόσφορο δηλώνει την Θεοτόκο, από το οποίο θα εξαχθεί το τεμάχιο, ο άρτος, ο οποίος γίνεται το Σώμα του Χριστού. Αυτή η εξαγωγή, η αποκοπή του τεμαχίου του άρτου από το κέντρο του προσφόρου την ώρα της προσκομιδής, δηλώνει την γέννηση του Χριστού από τα σπλάγχνα της Θεοτόκου. Συνεπώς, το πρόσφορο δηλώνει την Θεοτόκο. Όταν οι πιστοί προετοιμάζουν με φροντίδα το πρόσφορο στις οικίες τους, αυτή η πράξη δηλώνει την γέννηση της Θεοτόκου. Με αυτήν την προετοιμασία του προσφόρου δηλώνεται η γέννηση της Θεοτόκου στον κόσμο και με αυτόν τον τρόπο συμμετέχουν οι πιστοί στην λατρευτική πράξη της Εκκλησίας.

~ 2 ~

Τα Εισόδια της Θεοτόκου

Η εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου είναι μεγάλη και σπουδαία θεομητορική εορτή, η οποία χαρακτηρίζεται ως «τῆς εὐδοκίας Θεοῦ τό προοίμιον». Ψάλλουμε στο απολυτίκιο της εορτής, «Σήμερον τῆς εὐδοκίας Θεοῦ τὸ προοίμιον». Η εορτή των Εισοδίων χαρακτηρίζεται ως προοίμιο της ευδοκίας του Θεού. Και ποια είναι η εορτή που γίνεται η ευδοκία του Θεού; Είναι η γέννηση του Χριστού. Αυτό ψάλλουν οι άγγελοι στα

Χριστουγέννα, «ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ 2, 14). Η εὐδοκία του Θεού είναι η γέννηση του Χριστού και προοίμιο είναι τα Εισόδια της Θεοτόκου. Και επειδή τα Εισόδια της Θεοτόκου χαρακτηρίζονται ως προοίμιο των Χριστουγέννων, γι' αυτό στον όρθρο της εορτής των Εισοδίων, για πρώτη φορά στο έτος, ψάλλουμε έναν υπέροχο ύμνο πολύ προσφιλή στους πιστούς, τις λεγόμενες καταβασίες των Χριστουγέννων, τον υπέροχο ύμνο «Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν· ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε». Αυτός ο ύμνος, οι καταβασίες των Χριστουγέννων ψάλλονται για πρώτη φορά στην εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου και συνεχίζουν να ψάλλονται σε όλες τις υπόλοιπες ημέρες έως την εορτή των Χριστουγέννων.

Στο εορτολόγιο της Εκκλησίας, όπως και στη Θεία Λειτουργία, έχουμε δύο εισόδους. Έχουμε τη μικρή είσοδο και τη μεγάλη. Στη Θεία Λειτουργία μικρή είσοδος χαρακτηρίζεται η είσοδος του Ευαγγελίου και μεγάλη, η είσοδος των Δώρων που θα τοποθετηθούν επάνω στην αγία τράπεζα. Στο εορτολόγιο, τα εισόδια της Θεοτόκου χαρακτηρίζονται ως η μικρή είσοδος και προετοιμάζουν τη μεγάλη είσοδο, την έλευση του Χριστού, την εορτή των Χριστουγέννων. Για να καταστεί η Παναγία μας ο ναός που θα κατοικήσει μέσα Της ο Χριστός, Εκείνη πρώτη πραγματοποιεί μία σημαντική είσοδο, την είσοδο στο ναό. Η Παναγία μας, εισέρχεται στο ναό για να γίνει η ίδια ναός και κάθε άνθρωπος που θα δέχεται εντός του τον Χριστό να γίνεται ναός. Ναός είναι ο χώρος συνάντησης Θεού και ανθρώπου. Γι' αυτό ονομάζεται το γεγονός Εισόδια και σημαίνει είσοδος. Η Θεοτόκος θα εισέλθει στο ναό με τα Εισόδιά Της για να προετοιμαστεί να γίνει η ίδια ναός. Σύμφωνα με την συναξαριακή παράδοση, η Θεοτόκος ήταν μικρή όταν εισήλθε στο ναό όπου και παρέμεινε έως το γεγονός του Ευαγγελισμού. Ποιος άλλος θα μπορούσε να προετοιμάσει την Παναγία μας για να γίνει ναός; Μόνο ο ίδιος ο ναός. Για αυτό ο έμψυχος ναός, η Θεοτόκος, εισέρχεται στο ναό και εκεί θα προετοιμαστεί έως τον Ευαγγελισμό, όπου με το γεγονός του Ευαγγελισμού θα κατοικήσει μέσα της ο Θεός και θα γίνει η ίδια ναός του Θεού. Γι' αυτό ψάλλουμε στο κοντάκιο των Εισοδίων, «Ὁ καθαρώτατος ναὸς τοῦ Σωτῆρος» που είναι η Παναγία μας, «εἰσάγεται ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου», εισέρχεται στο ναό του Θεού.

Την προετοιμασία αυτή, της Θεοτόκου, ο Θεός δεν την ανέθεσε σε κάποιον άνθρωπο, αλλά την ανέλαβε ο Ίδιος. Μέσα στο ιερό που βρισκόταν η Παναγία μας, τρεφόταν με ουράνια τροφή την οποία έφερναν οι ίδιοι οι άγγελοι. Όταν έφτασε η ώρα του Ευαγγελισμού και ήρθε ο αρχάγγελος Γαβριήλ, αυτό το γεγονός για την Παναγία μας δεν ήταν πρωτόγνωρο. Δεν ήταν η πρώτη φορά που έβλεπε άγγελο. Ήταν συνηθισμένη στη θέα των

αγγέλων, των ουρανίων δυνάμεων. Το «μή φοβοῦ» που της λέει ο Ἄγγελος στον Ευαγγελισμό (Λουκ. 1, 26-38), δεν το λέει επειδή η Παναγία εξέφρασε φόβο που είδε τον Ἄγγελο. Το «μή φοβοῦ» το είπε επειδή η συστολή της Παναγίας προήλθε από τη βαρύτητα του λόγου του Ἀγγελου, όταν της είπε «χαῖρε, κεχαριτωμένη ὁ Κύριος μετά σοῦ· εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξίν». Ανάμεσα σε όλες τις γυναίκες, Εκείνη επιλέγεται να αναλάβει αυτή τη μεγάλη αποστολή για να γίνει ο ἐμψυχος ναός του Θεοῦ. Δεν φοβήθηκε η Παναγία μας την παρουσία του Ἀγγελου, αλλά «διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ», σε αυτό που της είπε ο Ἄγγελος και όχι επειδή είδε τον Ἄγγελο, «καὶ διελογίζετο» λέει το Ευαγγέλιο «ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος». Η Παναγία μας διαλεγόταν με τους αγγέλους αφού είναι, «τιμιωτέρα τῶν Χερουβείμ, καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεείμ». Και μετά τον Ευαγγελισμό, η Παναγία μας, ἐβλεπε τους αγγέλους, ὅπως τους είδε στην Γέννηση του Χριστοῦ, που εκεί ανεβοκατέβαιναν στον ουρανό και ἐψαλλαν το «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ». Και ο Ἰωσήφ βλέπει ἄγγελο να τον καθοδηγεί προς την Αίγυπτο, όχι ὅμως τόσο καθαρά ὅπως η Παναγία μας, αλλά σε ὄνειρο, «κατ' ὄναρ». Η Θεοτόκος ὅμως βλέπει πραγματικά τον ἄγγελο. Η Θεοτόκος βλέπει και μετά την Ανάσταση τον ἄγγελο που καθόταν στο μνήμα, αφού Εκείνη είδε πρώτη την Ανάσταση. Η Παναγία μας στο ναό τρεφόταν ἀπὸ τροφή που της κόμιζαν οι ἄγγελοι και προετοιμαζόταν μέσα στο ναό του Θεοῦ για να γίνει εκείνη ο ἐμψυχος ναός του Θεοῦ.

Στο λειτουργικό βίωμα, στη Θεία Λειτουργία, η Θεοτόκος αποτυπώνεται στο πρόσφορο, το οποίο προσφέρουμε στον ιερό ναό και ἀπὸ το οποίο ἐξάγεται το τεμάχιο του ἄρτου για να γίνει το Σῶμα του Χριστοῦ. Αυτή η ἐξαγωγή του ἄρτου, του τεμαχίου ἀπὸ το πρόσφορο, δηλώνει την γέννηση του Χριστοῦ ἀπὸ την Θεοτόκο. Η προετοιμασία του πρόσφορου στα σπίτια των πιστών, το ζύμωμα και το ψήσιμο του πρόσφορου, είναι το Γενέσιο της Θεοτόκου. Αφού το πρόσφορο δηλώνει την Παναγία μας, το ζύμωμα είναι η γέννηση της Θεοτόκου, τα Εισόδια πῶς είναι; Είναι η προσφορά του πρόσφορου στον ιερό ναό, όταν εισοδεύουμε το πρόσφορο στην Εκκλησία για να προσκομισθεῖ στη Θεία Λειτουργία. Αυτή η προσφορά του πρόσφορου, η εἰσόδος του πρόσφορου στο ναό, είναι τα Εισόδια της Θεοτόκου. Αυτό γίνεται ἀπὸ του ἰδίου τους πιστούς και επιτελεῖται για να δηλωθεῖ ὅτι για την προσφορά της Θεοτόκου συμμετέχει ὅλο το ἀνθρώπινο γένος, ὅλοι οι πιστοί. Ὅλη η κτίση υποδέχεται τον Χριστό και ὅλοι οι ἄνθρωποι. Αυτό δηλώνει το τροπάριο του εσπερινού των Χριστουγέννων που ἀναφέρει τι προσφέρουμε στο Χριστό στη γέννηση Του. Λέει ὅτι οι ἄγγελοι προσφέρουν τον ὕμνο,

οι ουρανοί τον αστέρα, οι μάγοι τα δώρα, οι ποιμένες το θαύμα, η γη το σπήλαιον, η έρημος την φάτνη. «Τί σοι προσενέγκωμεν, Χριστέ, ὅτι ὤφθης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς· Ἐκαστον γάρ τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων τὴν εὐχαριστίαν σοι προσάγει· οἱ ἄγγελοι τὸν ὕμνον, οἱ οὐρανοὶ τὸν αστέρα, οἱ μάγοι τὰ δῶρα, οἱ ποιμένες τὸ θαῦμα, ἡ γῆ τὸ σπήλαιον, ἡ ἔρημος τὴν φάτνην». Εμεῖς οἱ ἄνθρωποι τι προσφέρουμε στη γέννηση του Χριστοῦ; Εμεῖς προσφέρουμε την Θεοτόκο, «ἡμεῖς δε μητέρα Παρθένον». Η προσφορά του πρόσφορου στο ναό (γι' αυτό λέγεται και πρόσφορο) είναι η προσφορά της Θεοτόκου από τους ανθρώπους στο γεγονός των Χριστουγέννων. Συνεπώς, τα Εισόδια της Θεοτόκου σημαίνονται όταν κομίζουμε το πρόσφορο στην εκκλησία. Και ὁπως η Παναγιά μας, έμεινε στα Ἄγια των Αγίων, έτσι και το πρόσφορο εισάγεται στο ιερό βήμα.

Η προετοιμασία του πρόσφορου θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η έναρξη της Θείας Λειτουργίας. Η Θεία Λειτουργία δεν ξεκινάει μόνο με την φράση «Εὐλόγημένη ἡ Βασιλεία» που εκφωνεί ο λειτουργός στο ναό. Η Θεία Λειτουργία δεν ξεκινάει μόνο με την προσκομιδή που τελείται πριν τη Θεία Λειτουργία. Η Θεία Λειτουργία ξεκινάει από το σπίτι κάθε πιστοῦ, τότε που οἱ νοικοκυρές θα ετοιμάσουν το αλεύρι, θα ετοιμάσουν το πρόσφορο, θα το ζυμώσουν για να το εισάγουν στο ναό για την τέλεση της Θείας Λειτουργίας. Εμεῖς οἱ πιστοὶ πάλι θα λάβουμε από το ναό το αντίδωρο, θα κοινωνήσουμε το Σῶμα του Χριστοῦ και επιστρέφοντας στις οικίες μας, θα είμαστε εμεῖς το αρτοφόριο το οποίο θα φέρει το Σῶμα και το Αἷμα του Χριστοῦ. Από το σπίτι των πιστῶν ξεκινά η Θεία Λειτουργία και στο σπίτι πάλι επανέρχεται και ολοκληρώνεται. Σε ὅλη αυτή τη λειτουργική κίνηση, βασικό πρόσωπο είναι η Παναγιά μας, η οποία αποτυπώνεται στο πρόσφορο. Εάν παρατηρήσουμε ένα πρόσφορο, θα δούμε ότι στη μέση υπάρχει αποτυπωμένη η μερίδα του Χριστοῦ με το σημεῖο του Τιμίου Σταυροῦ χαραγμένο και η φράση Ἰησοῦς Χριστός Νικά (ΙΣ ΧΡ ΝΙΚΑ). Ακριβῶς στα αριστερά, στα δεξιά δηλαδή της μερίδας του Χριστοῦ, υπάρχει σε τριγωνικό σχῆμα η μερίδα της Θεοτόκου, η οποία έχει τα γράμματα «Μ» και «Θ», που σημαίνουν Μητέρα Θεοῦ. Αυτό το σημεῖο του πρόσφορου, ο λειτουργός το αποκόπτει από το πρόσφορο και το τοποθετεῖ στο ἅγιο δισκάριο, στα δεξιά του Αμνῶν και προσφέρει τη φράση «παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (Ψαλμ. 44, 10). Η Παναγιά μας είναι η Βασίλισσα που βρίσκεται στα δεξιά του Χριστοῦ, στην τιμητική αυτή θέση. Σε ὅλο αυτό το γεγονός της Θείας Λειτουργίας είναι έντονη

10 η παρουσία της Παναγιάς μας. Και εμεῖς λειτουργούμε και τελούμε την

Θεία Λειτουργία μαζί με την Παναγιά μας. Δεν μπορεί να τελεσθεί η Θεία Λειτουργία χωρίς Εκείνη, χωρίς την Παναγιά μας. Το ιερό πρόσωπο της Παναγιάς μας, κατέχει εξέχουσα θέση στη Θεία Λειτουργία, στο μεγαλύτερο αυτό γεγονός που τελείται στον κόσμο.

Στην εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου συνεορτάζουν και οι Ένοπλες Δυνάμεις της Πατρίδος μας, οι οποίες έχουν την Παναγιά μας, Υπέρμαχο Στρατηγό και προστάτιδα. Ο κάθε τομέας των Ενόπλων Δυνάμεων, το κάθε σώμα, το κάθε όπλο έχει το δικό του προστάτη Άγιο. Ο φιλόχριστος στρατός τιμά ως προστάτη τον άγιο Γεώργιο, το πυροβολικό την αγία Βαρβάρα, το ναυτικό τον άγιο Νικόλαο, η αεροπορία τον Μιχαήλ Αρχάγγελο. Όλες όμως οι Ένοπλες Δυνάμεις μαζί, προστάτιδα αναγνωρίζουν την Παναγιά μας. Οι Ένοπλες Δυνάμεις τιμούν, εορτάζουν και πανηγυρίζουν την προστάτιδα Θεοτόκο στην εορτή των Εισοδίων. Η Υπεραγία Θεοτόκος, η Παναγιά μας, επί αιώνες είναι η προστάτιδα, η Υπέρμαχος Στρατηγός του ευσεβούς Γένους μας. Από τα βυζαντινά έτη, τη φύλαξη της πρωτεύουσας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, της Κωνσταντινουπόλεως, αναλαμβάνει η Θεοτόκος και το σεπτό πρόσωπό Της δεσπόζει σε κάθε άμυνα και σε κάθε αγώνα του ευσεβούς μας Γένους. Η Κωνσταντινούπολη είναι η Πόλη της Θεοτόκου και το Άγιον Όρος το περιβόλι Της. Το Άγιον Όρος δεν το επισκέπτονται γυναίκες, όχι τόσο για λόγους απαγόρευσης, όσο για λόγους τιμής και παραχώρησης στον χώρο, που μόνο η Παναγιά μας μπορεί να μένει εκεί.

Η Θεοτόκος σκέπασε την Κωνσταντινούπολη από τους Αβάρους το έτος 626, όταν ο αυτοκράτωρ Ηράκλειος με τα στρατεύματά του υπερασπιζόταν τα σύνορα της αυτοκρατορίας αντιμέτωπος με τους Πέρσες. Την ίδια στιγμή που ο Ηράκλειος έλειπε μακριά από την Κωνσταντινούπολη, ως δεύτερη απειλή προέβαλε η παρουσία των Αβάρων οι οποίοι έφτασαν έως τα τείχη της Κωνσταντινουπόλεως, αφύλακτης από τα δυνατά στρατεύματα. Με τη θαυματουργική επέμβαση της Παναγιάς μας, οι Άβαροι κατατροπώθηκαν και η Πόλη διασώθηκε από τη σφοδρή πολιορκία. Οι κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως έψαλλαν του χαιρετισμούς στον ιερό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών, έψαλλαν τον ακάθιστο ύμνο. Αυτό το γεγονός ανέδειξε τον ακάθιστο ύμνο σε επινίκιο και εθνικό ύμνο του ευσεβούς Γένους μας. Η Υπεραγία Θεοτόκος φανερώνεται στα τροπάρια του Ακαθίστου Ύμνου ως «ίσχύς καί ὀχύρωμα», «φυλακτήριον πάντων καί χαράκωμα, καί κραταίωμα καί ιερόν καταφύγιον».

Το έτος 1126 ο Ιωάννης ο Β΄ ο Κομνηνός επέστρεφε από μία εκστρατεία του και επειδή η εκστρατεία αυτή αναδείχθηκε νικηφόρα, οι κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως αποφάσισαν ιδιαίτέρως να τον τιμήσουν. Του ετοίμασαν ένα άρμα, το οποίο ήταν επενδυμένο από πολύτιμα μέταλλα, χρυσό και ασήμι και στολισμένο με ακριβούς λίθους και το ετοίμασαν για την υποδοχή του θριάμβου, ώστε επάνω σε αυτό να ανέβει ο αυτοκράτορας και να εισέλθει θριαμβευτικά στην Κωνσταντινούπολη, για να τον επευφημήσει όλος ο λαός. Το πλήθος περίμενε ανυπόμονο να αντικρύσει το μεγαλειώδες αυτό θέαμα, τον αυτοκράτορα επάνω στο πολύτιμο άρμα. Τότε ένα ανέλπιστο θέαμα προβάλλει στα έκπληκτα μάτια όλων. Στο αστραφτερό αυτό άρμα δεν επιβαίνει ο αυτοκράτορας, αλλά στέκει θronιασμένο το εικόνισμα της Παναγίας μας, ενώ ο αυτοκράτωρ ακολουθεί όπισθεν πεζός με μία λαμπάδα αναμμένη στο χέρι, δείγμα ήθους στρατιωτικού και πολιτικού ανδρός.

Άλλο ένα γεγονός τιμής και ευσεβείας στην Παναγιά μας, από τα πολλά του Γένους μας, συνέβη κατά την ανάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Φράγκους. Την Κωνσταντινούπολη την είχαν αλώσει οι Φράγκοι με την τέταρτη σταυροφορία και ανακτήθηκε το έτος 1261. Η επιχείρηση απελευθέρωσης άρχισε στα τέλη Ιουλίου του 1261. Όταν οι Έλληνες απελευθέρωσαν την Κωνσταντινούπολη από τους Φράγκους, ο Μιχαήλ ο Η΄ ο Παλαιολόγος πραγματοποίησε θριαμβευτική είσοδο στη βασιλεύουσα, όχι οποιαδήποτε τυχαία ημέρα, αλλά σε μία σπουδαία θεομητορική εορτή, την ημέρα της εορτής της Παναγίας μας στις 15 Αυγούστου. Δεν είναι τυχαίο ότι παλαιότερα η εορτή των Ενόπλων Δυνάμεων εορταζόταν τον Δεκαπενταύγουστο. Είναι λίγα χρόνια που θεσπίστηκε η εορτή των Ενόπλων Δυνάμεων να εορτάζεται στα Εισόδια της Θεοτόκου. Παλαιότερα εορταζόταν στις 15 Αυγούστου μαζί με την εορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου.

Με τις εορτές της Θεοτόκου συνδέθηκαν οι αγώνες του Γένους μας. Η επανάσταση του 1821 έχει συνδεθεί με την εορτή του Ευαγγελισμού, οι αγώνες του 1940 με την Αγία Σκέπη της Θεοτόκου, το λάβαρο της επαναστάσεως φέρει την εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Η Παναγιά μας είναι φύλακας, προστάτης, βοηθός και αρωγός, πλατυτέρα σκέπη και υπέρμαχος στρατηγός του Γένους ημών. Γι' αυτό οι Ένοπλες Δυνάμεις της Πατρίδος μας έχουν προστάτιδα την Υπεραγία Θεοτόκο και συνεορτάζουν με την εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου.

~ 3 ~

Η Σύναξη της Θεοτόκου

Όλοι οι μήνες του έτους φιλοξενούν έστω και από μία εορτή αφιερωμένη στη Θεοτόκο, από μία θεομητορική εορτή. Η πρώτη εορτή με την έναρξη του εκκλησιαστικού έτους είναι το Γενέσιο της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου. Άλλη μία θεομητορική εορτή μέσα στον Σεπτέμβριο είναι της Μυρτιδιώτισσας στις 24 του μηνός. Ο μήνας Οκτώβριος στην πρώτη ημέρα του, φιλοξενεί την εορτή της Παναγίας της Γοργοϋπηκούου και στις 28 Οκτωβρίου εορτάζεται η Αγία Σκέπη της Παναγιάς μας που συνεορτάζει με την εθνική επέτειο. Στις 21 Νοεμβρίου εορτάζονται τα Εισόδια της Θεοτόκου. Τον Δεκέμβριο στις 9 του μηνός εορτάζεται η Σύλληψη της Θεοτόκου και την αμέσως επομένη ημέρα των Χριστουγέννων στις 26 εορτάζεται η Σύναξη της Θεοτόκου. Για το Κρητικό εορτολόγιο, στις 13 Ιανουαρίου, στο μεσοδιάστημα μεταξύ Χριστουγέννων και Υπαπαντής εορτάζει η Παναγία η Μεσοπαντήτησα, που σημαίνει μεσοϋπαπαντή. Στις 2 Φεβρουαρίου στην εορτή της Υπαπαντής εορτάζει και η Θεοτόκος αφού είναι ο σαραντισμός του Χριστού, αλλά και της Παναγίας μας, θεωρείται δηλαδή δεσποτοθεομητορική εορτή. Στις 25 Μαρτίου εορτάζει ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Συγχρόνως μέσα στην μεγάλη Τεσσαρακοστή τελούνται οι χαιρετισμοί της Θεοτόκου και ο ακάθιστος ύμνος. Στα τέλη Απριλίου ή αρχές Μαΐου, την Παρασκευή της Διακαινησίμου εβδομάδος, εορτάζει η Ζωοδόχος Πηγή που είναι η μοναδική κινητή θεομητορική εορτή. Στις 11 Ιουνίου εορτάζει η εικόνα «Άξιον έστί». Στις 2 Ιουλίου επιτελείται η κατάθεση της Τιμίας Εσθήτος της Θεοτόκου. Οι εορτές της Παναγιάς μας ολοκληρώνονται με την εορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στις 15 Αυγούστου και το εκκλησιαστικό έτος κλείνει με την εορτή της Αγίας Ζώνης την τελευταία ημέρα του εκκλησιαστικού έτους στις 31 Αυγούστου. Επιπλέον μέσα στο έτος συναντάμε και πολλές άλλες εορτές και αναμνήσεις εικόνων και θαυμάτων της Θεοτόκου.

Η αρχαιότερη από όλες αυτές τις θεομητορικές εορτές είναι η Σύναξη της Υπεραγίας Θεοτόκου την αμέσως επόμενη ημέρα των Χριστουγέννων στις 26 Δεκεμβρίου. Ας δούμε όμως τι δηλώνει αυτή η εορτή. Την επομένη ημέρα των μεγάλων εορτών και γεγονότων, οι πιστοί συναθροίζονταν στους ιερούς ναούς, πραγματοποιούσαν δηλαδή σύναξη, 13

για να τιμήσουν το πρόσωπο εκείνο το οποίο διαδραμάτισε πρωτεύοντα και σημαντικό ρόλο στην εορτή της προηγούμενης ημέρας. Για παράδειγμα, την επομένη των Θεοφανείων στις 7 Ιανουαρίου εορτάζουμε την σύναξη του αγίου Ιωάννου του προδρόμου και βαπτιστού, του προσώπου δηλαδή εκείνου που βάπτισε τον Χριστό, που διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην εορτή της προηγούμενης ημέρας, στην εορτή της βαπτίσεως του Χριστού. Την επομένη της Υπαπαντής στις 3 Φεβρουαρίου επιτελείται η σύναξη του αγίου Συμεών του Θεοδόχου, του προσώπου δηλαδή εκείνου που δέχεται τον Χριστό στο σαραντισμό. Την επομένη του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στις 26 Μαρτίου, εορτάζεται η σύναξη του Αρχαγγέλου Γαβριήλ που μεταφέρει το μήνυμα στην Παναγία ότι θα γεννήσει τον Χριστό. Την επομένη της Πεντηκοστής, την Δευτέρα του Αγίου Πνεύματος τοποθετείται η σύναξη για την εορτή του Αγίου Πνεύματος που στο γεγονός της Πεντηκοστής κατέρχεται «ἐν εἵδει πυρίνων γλωσσῶν» και φωτίζει τους Αποστόλους. Την επομένη της εορτής του Γενεσίου της Θεοτόκου τοποθετείται η σύναξη των αγίων και δικαίων Θεοπατόρων Ιωακείμ και Άννης, των προσώπων που γέννησαν την Θεοτόκο. Δηλαδή, την επομένη ημέρα των μεγάλων εορτών πραγματοποιείται σύναξη για την τιμή των αγίων προσώπων εκείνων που διαδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλο στην εορτή της προηγούμενης ημέρας. Κατά τον ίδιο τρόπο, μετά τα Χριστούγεννα, την αμέσως επομένη ημέρα, εορτάζουμε τη σύναξη της Υπεραγίας Θεοτόκου και αιεπαρθένου Μαρίας, της Παναγίας μας που γεννά τον Χριστό στα Χριστούγεννα.

Η εορτή των Χριστουγέννων είναι σημαντική εορτή και ανάμνηση του γεγονότος ότι Εκείνη που τίκτει τον Χριστό είναι η Θεοτόκος. Τα Χριστούγεννα, αν και χαρακτηρίζονται ως η «μητρόπολη πασῶν τῶν ἐορτῶν» (PG 48, 752), αν και είναι μεγάλη δεσποτική εορτή, όμως δεν υστερεῖ σε ότι αφορά στην τιμή του προσώπου της Παναγίας μας, αφού εκείνη προβάλλεται πρωτίστως που γεννά τον Χριστό. Η θεολογική αυτή αλήθεια δηλώνεται στο σύμβολο της Πίστεως με την φράση «σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα». Γι' αυτό η Θεοτόκος είναι η βάση της Χριστολογίας. Το δόγμα ότι ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος Ἄνθρωπος συνδέεται ἀρρηκτα με το δόγμα ότι η Μαρία είναι η Θεοτόκος. Η Θεοτόκος είναι η νέα Εύα που φέρει τον νέο Αδάμ, τον Χριστό ως τον νέο καρπό. Η παλαιά Εύα ήταν η αιτία της απώλειας. Η νέα Εύα, η Θεοτόκος, είναι η αιτία της σωτηρίας. Την επομένη των Χριστουγέννων εορτάζει η μητέρα του

τον Θεό, πάλι μένει παρθένος. Γι' αυτό αναφέρουν τα τροπάρια ότι είναι «βρεφοτρόφος ἀγνεύουσα» και «παρθένος θηλάζουσα». Στο πρόσωπό Της συνδυάζονται τα αντίθετα, και μητέρα και παρθένος. Γι' αυτό ο υμνογράφος επαναλαμβάνει συνεχώς ότι είναι η ανύμφευτος νύμφη, «χαίρε νύμφη ἀνύμφευτε».

Στην Καινή Διαθήκη έχουν διασωθεί τα λόγια Της και η προσευχή Της. Στον Ευαγγελισμό διαλέγεται με τον άγγελο. Τον έκτο μήνα μετά τον Ευαγγελισμό, στη συνάντησή της με την Ελισάβετ αναπέμπει ύμνο στον Θεό, ο οποίος ύμνος ψάλλεται στην ακολουθία του όρθρου μαζί με το εφύμνιο «Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβεὶμ...». Σ' αυτήν την προσευχή υπάρχει η προφητεία της Θεοτόκου, ότι θα Την υμνούν όλες οι γενιές των ανθρώπων, «ἰδοὺ γάρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί» (Λουκ. 1, 48). Στον γάμο στην Κανά, η Παναγιά μας, μας αφήνει μια προτροπή, μια παρακαταθήκη, να εμπιστευόμαστε, να ακούμε τον Υιό Της και ότι λέει να το τηρούμε, «ὅτι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε» (Ιωάν. 2, 5).

Το πρόσωπο της Παναγιάς μας κατέχει κεντρική και σπουδαία θέση στην λατρεία της Εκκλησίας μας. Στην Θεοτόκο έχουν αφιερωθεί αυτούσιες ιερές ακολουθίες. Ο ακάθιστος ύμνος είναι ποίημα αφιερωμένο κατ' εξοχήν στην Θεοτόκο. Ο ύμνος αυτός χωρίζεται σε τέσσερα μέρη, τα οποία ψάλλονται στις Παρασκευές της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστής. Την πέμπτη Παρασκευή της μεγάλης Τεσσαρακοστής ψάλλεται ο ακάθιστος ύμνος. Δύο άλλες ακολουθίες αφιερωμένες στην Θεοτόκο είναι οι παρακλητικοί κανόνες, ο μεγάλος και ο μικρός, οι οποίοι ψάλλονται εναλλάξ στην διάρκεια του Δεκαπενταυγούστου. Στην λατρεία της Εκκλησίας μας, χρησιμοποιείται και ένα βιβλίο το οποίο περιέχει τροπάρια αφιερωμένα στην Θεοτόκο, το Θεοτοκάριον του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου. Η εικόνα της Παναγιάς μας, βρίσκεται πάντοτε στα τέμπλα των εκκλησιών δίπλα στην ωραία πύλη ως Βρεφοκρατούσα και Γλυκοφιλούσα, ενώ στην κόγχη του ιερού βήματος επάνω από την αγία τράπεζα, αγιογραφείται η Παναγιά μας ως η Πλατυτέρα των ουρανών. Η Θεοτόκος σύμφωνα με τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά «μεθόριόν ἐστι καινῆς καὶ ἀκτίστου φύσεως» (ΕΠΕ 11, 308). Αυτό ψάλλουμε και στους χαιρετισμούς, ότι η Παναγιά μας είναι η κλίμακα, η σκάλα που κατέβηκε ο Θεός στη γη και η γέφυρα που ανεβάζει τους ανθρώπους στον ουρανό, «Χαίρε, κλίμαξ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός. Χαίρε, γέφυρα μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς Οὐρανόν». Ο αγιογραφικός κύκλος στους τοίχους και θόλους των ιερών ναών ανοίγει με την Θεοτόκο, με την εικόνα του Ευαγγελισμού και κλείνει με την εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, η οποία αγιογραφείται στον τελευταίο

τοίχο του ναού, στην δυτική πλευρά επάνω από την κεντρική θύρα. Στο άγιο δισκάριο όπου τοποθετείται το Σώμα του Χριστού, εκεί η μερίδα της Θεοτόκου κατέχει τιμητική θέση, αφού πρώτη Εκείνη τοποθετείται στα δεξιά του Αμνού, «παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου» (Ψαλμ. 44, 10).

Στην μνημόνευση στο τέλος της εκτενούς δεήσεως, πρώτη η Θεοτόκος μνημονεύεται και ακολουθεί η μνημόνευση των υπολοίπων αγίων, «Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες...». Παρόμοια αναφορά γίνεται και στο τέλος κάθε ιερὰς ακολουθίας, στην απόλυση. Το πρώτο αντίφωνο της Θείας Λειτουργίας είναι αφιερωμένο στην Θεοτόκο, «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου, Σῶτερ, σῶσον ἡμᾶς». Αμέσως μετά τον καθαγιασμό των τιμίων Δώρων στην Θεία Λειτουργία, η Θεοτόκος μνημονεύεται πρώτη και εκφώνως από τον λειτουργό, ενώ οι υπόλοιποι άγιοι μνημονεύονται τότε μυστικώς. «Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας» και ακολουθεί η ψαλμώδηση του ύμνου που είναι αφιερωμένος στην Θεοτόκο, το «Ἄξιον ἔστιν ὡς ἀληθῶς...», ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως ο εθνικός ύμνος του Αγίου Όρους, ή ψάλλεται το «Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη...» εὰν τελείται η Θεία Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου. Εάν είναι δεσποτική ή θεομητορική εορτή, ψάλλεται το τροπάριο, ο λεγόμενος ειρμός της ενάτης ωδῆς του κανόνα του ὁρθρου.

Της εορτῆς της Συναΐξεως της Θεοτόκου προηγείται χρονικά μια άλλη θεομητορική εορτή, αυτή της συλλήψεως της Θεοτόκου στις 9 Δεκεμβρίου, γνωστή ως εορτή της αγίας Ἄννης μητέρας της Θεοτόκου, κατά την οποία εορτάζεται το γεγονός ότι η αγία Ἄννα συνέλαβε στην κοιλιά της την Παναγία και η εορτή αυτή απέχει εννέα μήνες από την εορτή του Γενεσίου της Θεοτόκου στις 8 Σεπτεμβρίου. Η εορτή της Συναΐξης συνδέεται και με μια άλλη μεγάλη εορτή, αυτή της Υπαπαντῆς στις 2 Φεβρουαρίου, κατά την οποία εορτάζεται ο σαραντισμός, τόσο του Χριστού, όσο και της Θεοτόκου. Επειδή στο γεγονός αυτό συνεορτάζουν και τα δύο πρόσωπα, του Χριστού και της Θεοτόκου, θα μπορούσε η εορτή αυτή να χαρακτηριστεί ως δεσποτοθεομητορική. Η εορτή της Συναΐξης της Θεοτόκου θεωρείται ως η αρχαιότερη χρονικά θεομητορική εορτή και λαμβάνει νόημα και περιεχόμενο από την μεγάλη δεσποτική εορτή της προηγούμενης ημέρας, από την εορτή των Χριστουγέννων.

~ 4 ~

Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου

Πόσοι από εμάς έχουμε ανθρώπους που βρίσκονται μακριά μας, σε άλλους τόπους, σε άλλα μέρη της γης! Ανθρώπους που τους αγαπούμε, που τους νοσταλγούμε, που επιθυμούμε να τους δούμε! Ανθρώπους δηλαδή αποδήμους και λέμε οι απόδημοι Έλληνες. Όμως κι εμείς που βρισκόμαστε στον τόπο μας, κι εμείς απόδημοι είμαστε. Είμαστε απόδημοι από την χάρη του Θεού. Οι άνθρωποι αποδημήσαμε από τον Παράδεισο και είμαστε ξένοι σ' αυτόν τον κόσμο, είμαστε περαστικοί. Ο προορισμός μας είναι η χάρις του Θεού. Εμείς λοιπόν είμαστε απόδημοι. Και ποιος ήρθε; Ποιος επεδήμεσε για εμάς τους αποδήμους εδώ στην γη; Στους χαιρετισμούς ψάλλουμε ότι ο Χριστός επεδήμεσε για εμάς τους αποδήμους της Χάριτος, «ἐπεδήμησε δι' ἑαυτοῦ, πρὸς τοὺς ἀποδήμους τῆς αὐτοῦ χάριτος». Εμείς που γίναμε απόδημοι της χάριτος, που φύγαμε από την χάρη του Θεού, επεδήμεσε ο Χριστός σε εμάς για να μας επαναφέρει πάλι στην θεία χάρη, να μας κάνει πάλι εγχώριους, εντόπιους, κατοίκους στην χάρη του Θεού. Επεδήμεσε λοιπόν προς τους αποδήμους ο Χριστός. Πότε έγινε αυτή η αποδημία; Όταν η Εύα άκουσε το φίδι και έκανε ανυπακοή στον Θεό. Και πότε επεδήμεσε ο Χριστός; Όταν η Παναγία άκουσε τον άγγελο και έκανε υπακοή στον Θεό. Η Εύα άκουσε το φίδι και έκανε ανυπακοή. Η Παναγία μας άκουσε τον άγγελο και έκανε υπακοή. Υπάκουσε στον Θεό. Τι είπε; «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου». «Εδώ είμαι» είπε, «ότι θέλεις Θεέ μου», «γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου», «ότι πεις θα κάνω». Αυτό είπε η Παναγία μας. Αυτό συμβαίνει στην σπουδαία εορτή του Ευαγγελισμού.

Ο Ευαγγελισμός συγκαταλέγεται μέσα στις μεγάλες εορτές. Εννέα μήνες πριν τα Χριστούγεννα, όσο διαρκεί δηλαδή η εγκυμοσύνη, η κυοφορία του ανθρώπου, εορτάζουμε τον Ευαγγελισμό της Παναγιάς μας, δηλαδή την σύλληψη του Χριστού στην κοιλιά της Παναγιάς μας. Αρχικά ο Ευαγγελισμός εορταζόταν την Κυριακή πριν τα Χριστούγεννα και μαζί με την Σύναξη της Θεοτόκου την επομένη των Χριστουγέννων, ήταν οι δύο Θεομητορικές εορτές που δορυφορούσαν την εορτή της Γεννήσεως του Χριστού. Τα Χριστούγεννα ονομάζονται «μητρόπολη πασῶν τῶν ἐορτῶν» (PG 48, 752). Έτσι αποκαλεί τα Χριστούγεννα ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Είναι λέει η Μητρόπολη όλων των εορτών. Το Πάσχα

τι είναι; Λέει ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός στα τροπάριά του ότι είναι «έορτῶν έορτή καί πανήγυρίς έστι πανηγύρεων». Είναι η μεγαλύτερη εορτή και η μεγαλύτερη πανήγυρη. Τα Χριστούγεννα είναι η Μητρόπολη των εορτών, το Πάσχα η εορτή όλων των εορτών. Και ο Ευαγγελισμός τι είναι; Μας λέει ο άγιος Αθανάσιος Αλεξανδρείας ότι είναι πρώτη εορτή ο Ευαγγελισμός. Από την εορτή του Ευαγγελισμού ξεκινάει η ανακύκλωση των γεγονότων τα οποία εορτάζουμε. Ο Χριστός πρώτα συλλαμβάνεται στην κοιλιά της Παναγιάς μας, ακολουθεί η Γέννηση, η Βάπτισμα και όλα τα υπόλοιπα γεγονότα μέχρι την Πεντηκοστή. Είναι ο Ευαγγελισμός πρώτη εορτή. Και πώς αλλιώς ονομάζεται; Και πάνσεπτος. «Πρώτη τε καί πάνσεπτος έορτή» (PG 28, 917).

Στο γεγονός του Ευαγγελισμού η Παναγιά μας είδε τον άγγελο, συναντήθηκε με τον άγγελο και «διεταράχθη», τρόμαξε λέει το Ευαγγέλιο. Γιατί τρόμαξε όμως η Παναγιά μας; Δεν τρόμαξε επειδή είδε τον άγγελο, αφού η Παναγιά μας ήταν συνηθισμένη στο να βλέπει αγγέλους. Από την ημέρα των Εισοδίων Της στο ναό, άγγελος ερχόταν και της έφερνε την τροφή της. Με ουράνια τροφή τρεφόταν η Παναγιά μας. Άρα έβλεπε αγγέλους. Γιατί τρόμαξε; Δεν τρόμαξε επειδή είδε τον άγγελο. Έβλεπε τακτικά τους αγγέλους. Τρόμαξε γιατί αυτήν την φορά, ο άγγελος της είπε κάτι διαφορετικό από τις άλλες φορές. Της είπε δύο λέξεις: «Χαίρε Κεχαριτωμένη». Αυτό είπε ο άγγελος στην Παναγιά μας. Και γιατί η Παναγιά μας διεταράχθη; Τρόμαξε; Διότι το «Χαίρε Κεχαριτωμένη» είναι δύο λέξεις που έχουν την εξής ερμηνεία. Το «Χαίρε» που της είπε, είναι για κάθε άνθρωπο. Και εμείς μεταξύ μας όταν συναντήσουμε φίλους μας, συνανθρώπους μας, ανταλλάσσουμε τον χαιρετισμό «χαίρετε». Ο Χριστός είπε στους μαθητές μετά την Ανάσταση «Χαίρετε». «Χαίρε», λοιπόν, λέει στην Παναγιά μας ο άγγελος. «Χαίρε» που είναι χαιρετισμός για κάθε άνθρωπο. Ο άγγελος όμως συμπληρώνει στον χαιρετισμό του και άλλη μια λέξη. «Χαίρε Κεχαριτωμένη»! Το «Κεχαριτωμένη» είναι μια προσφώνηση η οποία απευθύνεται μόνο στην Παναγιά μας. Και τι σημαίνει «Κεχαριτωμένη»; Εκείνη που λαμβάνει όλα τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. Έρχεται το Άγιον Πνεύμα και δωρίζει όλα τα χαρίσματα. Γι' αυτό η Παναγιά μας τρόμαξε, «διεταράχθη» και αναλογιζόταν τι είναι αυτός ο Ευαγγελισμός.

Ο άγγελος επιπλέον της είπε ότι είναι «εὐλογημένη». Γιατί την είπε ευλογημένη; Διότι κάθε φορά που έχουμε συνάντηση με τον Θεό, κάθε φορά που υποδεχόμαστε τον Θεό, υπάρχει η ευλογία, υπάρχει η φράση 18 ευλογημένος και ευλογημένη. Στην Υπαπαντή, ο Συμεών υποδέχεται στην

αγκαλιά του το βρέφος τον Χριστό αφού σαραντίζει και ευλόγησε τον Θεό, δηλαδή τον υποδέχτηκε και τον χαιρέτησε. Την Κυριακή των Βαΐων ο λαός υποδέχθηκε τον Χριστό λέγοντας «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος». Ευλόγησε ο Συμεών τον Χριστό, «εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος» λέμε στην εορτή των Βαΐων που υποδεχόμαστε τον Χριστό. Και ο άγγελος τι λέει στην Παναγιά μας; «εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξίν», δηλαδή εσύ που υποδέχεσαι τον ίδιο τον Θεό. Για αυτό έχουμε την φράση της ευλογίας, «εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξίν».

Λένε οι Πατέρες της Εκκλησίας ότι η εορτή του Ευαγγελισμού δεν είναι μόνο θεομητορική, είναι και δεσποτική εορτή, «μία τῶν δεσποτικῶν» (PG 28, 917), διότι εορτάζει και ο Χριστός, εορτάζει την σύλληψη Του, την κατάβασή Του στους ανθρώπους και το γεγονός ότι εισέρχεται στην κοιλιά της Παναγιάς μας και προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση. Είναι λοιπόν θεομητορική εορτή, αφού εορτάζει η Παναγιά μας, είναι και δεσποτική εορτή. Και τι άλλη εορτή είναι ο Ευαγγελισμός; Είναι η πρώτη εορτή της Αγίας Τριάδος. Ποια είναι η δεύτερη; Τα Θεοφάνεια, εκεί που ομιλεί ο Πατέρας, βαπτίζεται ο Υιός και κατεβαίνει το Άγιον Πνεύμα. Τα Θεοφάνεια είναι εορτή της Αγίας Τριάδος. Ποια άλλη εορτή είναι της Αγίας Τριάδος; Η Πεντηκοστή. Αλλά η πρώτη εορτή της Αγίας Τριάδος είναι ο Ευαγγελισμός. Τι λέει ο άγγελος στην Παναγιά μας; Της λέει «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ», σ' εσένα θα πλεύσει, θα έρθει το Άγιον Πνεύμα. Ο Ευαγγελισμός είναι η προσωπική Πεντηκοστή της Θεοτόκου. Συμβαίνει, συνεπώς, η παρουσία του Αγίου Πνεύματος. Δεύτερον, «καί δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι», θα έρθει να σε σκιάσει, να σε προστατεύσει, να σε σκεπάσει η δύναμη του Υψίστου του Θεού. Είδαμε, λοιπόν, το Άγιον Πνεύμα, είδαμε και τον Θεό Πατέρα. Και τι άλλο; «διό καί τό γεννώμενον» (Λουκ. 1, 35), θα γεννηθεί ο Χριστός, το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος. Ο άγγελος αποκαλύπτει στην Παναγιά μας ότι ο Θεός είναι Τριαδικός, είναι ο Πατήρ, ο Υιός και το Άγιον Πνεύμα. Η εορτή του Ευαγγελισμού είναι δεσποτική, είναι θεομητορική, είναι και εορτή της Αγίας Τριάδος.

Κάθε φορά που τελούμε την Θεία Λειτουργία, κάθε φορά που ξεκινούμε την Θεία Λειτουργία, είναι ένας Ευαγγελισμός στην γη, διότι η Αγία Τράπεζα σημαίνει δυο πράγματα, την κοιλιά της Παναγιάς μας και τον τάφο του Χριστού. Σε δυο χώρους επεξεργάστηκε ο Χριστός την σωτηρία του ανθρώπου, στην κοιλιά της Παναγιάς μας, εκεί που προσέλαβε την ανθρώπινη φύση και στον τάφο, στον ζωοδόχο Τάφο, εκεί απ' όπου ανέστησε την ανθρώπινη φύση. Τους δυο αυτούς χώρους, 19

την κοιλιά της Παναγιάς μας και τον τάφο του Χριστού αποτυπώνει, συμβολίζει, δηλώνει η Αγία Τράπεζα. Γι' αυτό κάθε φορά που ξεκινάει η Θεία Λειτουργία, η Αγία Τράπεζα ως μήτρα της Παναγιάς μας, κυφορεί το Σώμα και το Αίμα του Χριστού και με την Θεία Λειτουργία γεννάται ο ίδιος ο Χριστός. Και η ύψωση του ποτηρίου από την Αγία Τράπεζα είναι η Ανάσταση του Χριστού εκ του τάφου, για να έρθει ο γεννημένος και αναστημένος Χριστός να τον κοινωνήσουμε. Πόσο σπουδαία είναι η Θεία Λειτουργία! Κάθε Θεία Λειτουργία είναι Ευαγγελισμός. Η Αγία Τράπεζα δηλώνει και εικονίζει την Παναγιά μας.

Ο Βασίλειος Σελευκείας παρουσιάζει την Παναγιά μας να απορεί όταν έρχεται ο Ευαγγελισμός, όταν μαθαίνει ότι θα γεννήσει τον ίδιο τον Θεό. Και λέει η Παναγιά μας, «να δώσω γάλα στο παιδί αυτό, ή να μιλήσω για τον Θεό αυτόν; Να του φερθώ σαν μητέρα, ή να τον προσκυνήσω σαν πιστή; Να τον αγκαλιάσω σαν παιδί μου, ή να προσευχηθώ σε εκείνον ως Θεό; Να του δώσω το γάλα, ή να του προσφέρω θυμίαμα; ...Όλος ήρθες Θεέ μου εδώ κάτω στην γη αλλά καθόλου δεν εγκατέλειψες τα ουράνια». «Γαλακτοτροφήσω, ή θεολογήσω; Ώς μήτηρ θεραπεύσω, ή ως δούλη προσκυνήσω; Ώς υιόν περιπτύξομαι, ή ως Θεόν προσεύξομαι; Ἐπιδώσω γάλα, ή προσφέρω θυμίαμα; ...Όλος τοῖς κάτω ἐέστης καί οὐδ' ὅλως τῶν ἄνω ἀπέστης» (PG 85, 448). Η ίδια θεολογική αλήθεια εκφράζεται και στους χαιρετισμούς, εκεί που αναφέρει «Όλος ἦν ἐν τοῖς κάτω, καί τῶν ἄνω οὐδόλως ἀπῆν, ὁ ἀπερίγραπτος Λόγος».

Η εορτή του Ευαγγελισμού είναι η έλευση, η επιδημία του Χριστού στον κόσμο για την σωτηρία του ανθρώπου και είναι η πρώτη εορτή από την οποία ξεκινούν τα γεγονότα της σωτηρίας.

~ 5 ~

Ο Ακάθιστος Ὑμνος

Μία προσφιλής ακολουθία της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστής είναι οι χαιρετισμοί της Θεοτόκου και ο ακάθιστος ύμνος. Τα απογεύματα των καθημερινών της μεγάλης Τεσσαρακοστής, από την Δευτέρα έως την Πέμπτη ψάλλονται τα μεγάλα απόδειπνα. Το απόγευμα της Παρασκευής ψάλλονται οι χαιρετισμοί της Θεοτόκου. Σε τέτοια σπουδαία χρονική περίοδο της Εκκλησίας μας, δεν θα μπορούσε να λείπει το πρόσωπο της Παναγιάς

ὕμνο «Τῇ Ὑπερμάχῳ στρατηγῷ», ἓνα ὕμνο που παιδαγωγῶσε και ἐνέπνευσε χιλιάδες Ἕλληνες την εποχὴ της βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, ἀλλὰ και μετὰ, κατὰ την μακρὰ περίοδο της τουρκικῆς σκλαβιάς. Το «Τῇ Ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια» εἶναι ο ἐθνικός ὕμνος του Γένους των ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ο νεώτερος ἐθνικός ὕμνος, ο ὕμνος εἰς την ἐλευθερίαν, μιμείται το περιεχόμενο και την δομὴ του παλαιότερου ἐθνικού ὕμνου, του «Τῇ Ὑπερμάχῳ». Το τροπάριο των χαιρετισμῶν ἀναφέρεται στην ἐλευθερία, «ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον» και ο ἐθνικός ὕμνος ἀναφέρεται κι ἐκεῖνος στην ἐλευθερία. Ἡ κατάληξη του παλαιότερου τροπαρίου εἶναι το εφύμνιο «χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε» ἀπὸ το ὁποῖο ἔχει ἐμπνευσθεῖ ο ποιητὴς και ἔγραψε την ἀπόληξη «χαῖρε, ὦ χαῖρε ἐλευθεριά». Οἱ χαιρετισμοὶ της Θεοτόκου ψάλλονται κατὰ τις τέσσερις πρώτες Παρασκευές της μεγάλης Τεσσαρακοστῆς και ο ακάθιστος ὕμνος την Παρασκευὴ της πέμπτης εβδομάδος.

Ἡ τοποθέτηση του ακαθίστου ὕμνου και των χαιρετισμῶν της Θεοτόκου στις Παρασκευές της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἐμπνέεται ἀπὸ την εορτὴ του Εὐαγγελισμοῦ της Θεοτόκου. Οἱ ἡμέρες της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀπὸ Δευτέρα ἕως Παρασκευὴ εἶναι πένθιμες. Ἐχουν ἓνα θλιβερό χαρακτήρα. Αὐτὴ ὅμως ἡ λύπη δεν εἶναι ὀδύνη, δεν εἶναι ἀπόλυτο πένθος. Ὅτι συμβαίνει στη ζωὴ της Εκκλησίας ἔχει την ἀναφορά του στην Ἀνάσταση. Ἀκόμη και ἡ λύπη της μεγάλης Τεσσαρακοστῆς βρίσκεται σε συνάρτηση με την Ἀνάσταση. Αὐτὴ ἡ ἀναστάσιμη προσδοκία κάνει τις πένθιμες ἡμέρες να μην ἔχουν ἀπόλυτη λύπη, ἀλλὰ να φωτίζονται ἀπὸ ακτίνες ἀναστάσιμης χαράς, ἀπὸ τὴ λαμπροφόρο Ἀνάσταση. Στη Σαρακοστή δεν ἔχουμε πένθος, δεν ἔχουμε λύπη, ἀλλὰ χαρμολύπη. Ἐτσι ὀνομάζεται ἡ ὀρθόδοξη λύπη της Τεσσαρακοστῆς, χαρμολύπη.

Οἱ ἡμέρες ἀπὸ Δευτέρα ἕως Παρασκευὴ ἔχουν αὐτὸ το χαρακτήρα της χαρμολύπης, εἶναι πένθιμες. Ἐκτὸς τα Σαββατοκύριακα της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, που μπορεῖ να συνεχίζεται ἡ νηστεία, ἔχουν ὅμως το χρώμα και το χαρακτήρα των υπολοίπων Σαββατοκύριακων του ἔτους και ὄχι την σαρακοστιανὴ χαρμολύπη. Ἀπὸ ποῖα ὥρα ἀρχίζει ἡ χαρμολύπη; Ἡ λατρεία της Εκκλησίας δεν τηρεῖ το ἡμερονύκτιο στο εἰκοσιτετράωρο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι το εἰκοσιτετράωρο δεν ξεκινάει με την ἡμέρα, ὅπως γίνεται στο πολιτικὸ ἡμερολόγιο. Στο πολιτικὸ ἡμερολόγιο το εἰκοσιτετράωρο ἀρχίζει με την ἡμέρα και ἡ ἑναρξὴ, ἡ ἀλλαγὴ δηλαδὴ του εἰκοσιτετραώρου γίνεται στις δώδεκα ἡ ὥρα τα μεσάνυχτα, για να ἀρχίσει με το ξημέρωμα, με την ἡμέρα. Το ἐκκλησιαστικὸ ἡμερολόγιο ἀκολουθεῖ νυχθήμερο, νύκτα και ἡμέρα, ἀρχίζει δηλαδὴ με την νύκτα, με την ἑναρξὴ της νύχτας και ἡ

αρχή της νύκτας είναι η ώρα του εσπερινού, είναι ο εσπερινός. Όταν έχουμε μια εορτή, ένα πανηγύρι, ο εσπερινός τελείται την προηγούμενη ημέρα το απόγευμα, διότι τότε ξεκινάει το εικοσιτετράωρο του εκκλησιαστικού ημερολογίου, με τον εσπερινό που είναι η αρχή της νύκτας.

Με αυτό το σχήμα του νυχθημέρου γίνεται κατανοητό ότι η Δευτέρα αρχίζει από το βράδυ της Κυριακής, η Τρίτη αρχίζει από το βράδυ της Δευτέρας, η Τετάρτη αρχίζει από το βράδυ της Τρίτης κ.ε. Έτσι λοιπόν η χαρμολύπη των καθημερινών αρχίζει το βράδυ της Κυριακής και τελειώνει το βράδυ της Παρασκευής. Το Σάββατο το βράδυ τελείται ο Εσπερινός της Κυριακής, που έχει αναστάσιμο χαρακτήρα και περιεχόμενο. Την Κυριακή το βράδυ που αρχίζει η χαρμολύπη, ο Εσπερινός λαμβάνει κατανυκτικό χαρακτήρα, γι' αυτό και ονομάζεται κατανυκτικός. Από τη Δευτέρα έως την Παρασκευή, τα πρωινά τελείται ο όρθρος και η ακολουθία των ωρών και μαζί τους ο εσπερινός. Ο εσπερινός δηλαδή μεταφέρεται κατά τις ημέρες αυτές στα πρωινά και αυτό συμβαίνει για να είναι όλη η ημέρα ένα εσπέρας, μία κατάνυξη, όπως αρμόζει στο ύφος της μεγάλης Τεσσαρακοστής. Τα απογεύματα αντί για τον εσπερινό, που μεταφέρεται το πρωί, τελούνται τα μεγάλα απόδειπνα, μια ακολουθία που είναι κατ' εξοχήν της μεγάλης Τεσσαρακοστής και τελείται τα απογεύματα της Δευτέρας, της Τρίτης, της Τετάρτης και της Πέμπτης.

Επειδή την Παρασκευή το απόγευμα εισερχόμαστε στο Σάββατο που έχει χαρμόσυνο περιεχόμενο, δεν τελείται το μεγάλο απόδειπνο. Όμως ούτε ο εσπερινός τελείται επειδή μεταφέρεται στο πρωινό της Παρασκευής, σύμφωνα με το τυπικό της Τεσσαρακοστής. Αφού το απόγευμα της Παρασκευής δεν τελείται εσπερινός, ο οποίος τελέσθηκε το πρωί, τελείται το μικρό απόδειπνο και μαζί ψάλλονται και οι χαιρετισμοί της Θεοτόκου.

Οι χαιρετισμοί της Θεοτόκου είναι ένας ύμνος, ένα ποίημα που ονομάζεται κοντάκιο. Αργότερα προστέθηκαν τροπάρια που ονομάζονται κανόνες. Στη σύγχρονη πρακτική, η ακολουθία των χαιρετισμών αποτελείται από δύο μέρη, τον κανόνα που είναι τα τροπάρια και το κοντάκιο που είναι οι χαιρετισμοί. Οι χαιρετισμοί είναι εικοσιτέσσερις παράγραφοι, εικοσιτέσσερις στροφές, που η κάθε μία αρχίζει από ένα γράμμα της ελληνικής αλφαβήτου κατά σειρά. Το περιεχόμενο αποτελείται από δύο μέρη, το ιστορικό με ακροστιχίδα από το γράμμα «Α» έως «Μ» και αναφέρεται στα γεγονότα από τον Ευαγγελισμό έως την Υπαπαντή, και το δογματικό με ακροστιχίδα από το γράμμα «Ν» έως «Ω» και αναφέρεται στην ενανθρώπιση του Κυρίου και στην σωτηρία των πιστών.

Αυτές οι εικοσιτέσσερις παράγραφοι ή οίκοι όπως ονομάζονται, έχουν χωρισθεί σε τέσσερα μέρη, τις λεγόμενες στάσεις. Αυτές οι τέσσερις στάσεις ψάλλονται κατά σειρά τις τέσσερις πρώτες Παρασκευές της αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστής. Την πρώτη Παρασκευή ψάλλουμε τους Α΄ χαιρετισμούς που περιέχουν τα γράμματα από «Α» έως «Ζ». Την δεύτερη Παρασκευή ψάλλουμε τους Β΄ χαιρετισμούς που περιέχουν τα γράμματα από «Η» έως «Μ». Την τρίτη Παρασκευή ψάλλουμε τους Γ΄ χαιρετισμούς που περιέχουν τα γράμματα από «Ν» έως «Σ». Την τέταρτη Παρασκευή ψάλλουμε τους Δ΄ χαιρετισμούς που περιέχουν τα γράμματα από «Τ» έως «Ω» και επαναλαμβάνεται ο πρώτος οίκος που αρχίζει με το γράμμα «Α». Την Παρασκευή της πέμπτης εβδομάδος ψάλλονται όλες οι στάσεις μαζί, οι εικοσιτέσσερις οίκοι που είναι ο ακάθιστος ύμνος.

Είναι γνωστό το ιστορικό γεγονός τον Αύγουστο του έτους 626 όταν ο αυτοκράτωρ Ηράκλειος με τα στρατεύματά του υπερασπιζόταν τα σύνορα της αυτοκρατορίας αντιμετώπισε με τους Πέρσες. Την ίδια στιγμή που ο Ηράκλειος έλειπε μακριά από την Κωνσταντινούπολη, μία δεύτερη απειλή ήταν η παρουσία των Αβάρων μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινουπόλεως, αφύλακτης από τα δυνατά στρατεύματα. Είχαν μείνει μόνο λίγα στρατεύματα για τη φύλαξη της Πόλεως. Η Πόλη ήταν υπό την απειλή των Αβάρων, οι οποίοι την είχαν πολιορκήσει. Με τη θαυματουργική επέμβαση της Παναγίας μας, οι Άβαροι κατατροπώθηκαν και η Πόλη διασώθηκε από τη σφοδρή πολιορκία. Οι κάτοικοι της Κωνσταντινουπόλεως τότε συνήχθησαν όλοι μαζί στον ιερό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών και ως ευχαριστία ανέπεμψαν τότε τους χαιρετισμούς στην Παναγία μας, για αυτό οι χαιρετισμοί από τότε ονομάστηκαν ακάθιστος ύμνος, διότι όλη νύχτα οι πιστοί τους έψελναν όρθιοι, «ὀρθοστάδην» όπως αναφέρει η ιστορία, για να ευχαριστήσουν την Παναγία μας που μετά από τη λιτάνευση της εικόνας Της στα τείχη της Κωνσταντινουπόλεως, κατατροπώθηκαν τα πλοία των Αβάρων με μία κακοκαιρία που τα έπληξε εκείνη τη στιγμή. Αυτό το γεγονός ήταν που ανέδειξε τον ακάθιστο ύμνο σε επινίκιο ύμνο και σε εθνικό ύμνο του ευσεβούς Γένους μας. Συγκίνηση διαπερνά την ύπαρξη μας κάθε φορά που ακούμε τον ακάθιστο ύμνο, κάθε φορά που ψάλλουμε το τροπάριο «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τᾷ νικητήριᾳ», ένα από τα βασικά τροπάρια των χαιρετισμών.

Στην εποχή μας που η ελληνική γραφή έχει υποστεί αλλοίωση, έχει καταργηθεί το πολυτονικό σύστημα, χρησιμοποιούνται πολλές ξενόφερτες λέξεις, χρησιμοποιούνται λατινικοί χαρακτήρες, όμως όσο θα ψάλλεται ο ακάθιστος ύμνος, όσο θα διαβάζουμε τους χαιρετισμούς της Θεοτόκου, θα διατηρείται σε ζωντάνια η ελληνική γλώσσα και το ελληνικό αλφάβητο.

~ 6 ~

Η Ζωοδόχος Πηγή

Παρασκευή ήταν όταν τα βήματά μας, μας οδήγησαν στον ιερό ναό για να υμνήσουμε την Παναγιά μας και να ψάλλουμε μέσα στην μεγάλη Τεσσαρακοστή τους πρώτους χαιρετισμούς. Παρασκευή πάλι ήταν που ψάλλαμε στην Παναγιά μας τους δεύτερους, τους τρίτους, τους τέταρτους χαιρετισμούς. Πάλι Παρασκευή ήταν όταν ξαναμαζευτήκαμε στον ιερό ναό για να ψάλλουμε όλους μαζί τους χαιρετισμούς που είναι ο ακάθιστος ύμνος. Και πάλι Παρασκευή, αυτήν τη φορά Μεγάλη Παρασκευή προσκυνήσαμε την Παναγιά μας κάτω από τον Σταυρό του Χριστού. Αναφέρει το Ευαγγέλιο, «εἰσθήκεισαν δέ παρά τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ...» (Ιωάν. 19, 25). Ἦταν και η Παναγιά μας κάτω από τον Σταυρό του Χριστού που την προσκυνήσαμε την Μεγάλη Παρασκευή. Και ήρθε η Ανάσταση του Χριστού, ήρθε το χαρμόσυνο μήνυμα, αλλά εμείς δεν λησμονήσαμε, δεν ξεχάσαμε την Παναγιά μας. Και πάλι ημέρα Παρασκευή ξανάρθαμε και ξαναμαζευτήκαμε στον ιερό ναό και πανηγυρίσαμε και εορτάσαμε την Παναγιά μας, την Ζωοδόχο Πηγή.

Ο Χριστός επεξεργάστηκε την σωτηρία του ανθρώπου σε δυο χώρους. Ο Χριστός πρώτα ανέβηκε στην σκαλωσιά του Σταυρού και όπως κάθε μάστορας για να φτιάξει ένα υψηλό οικοδόμημα ανεβαίνει επάνω στην σκαλωσιά, έτσι και ο Χριστός ο πρωτομάστορας, όπως λέει και το τραγούδι «Θεέ μου πρωτομάστορα», ανέβηκε επάνω στην σκαλωσιά του Σταυρού για να οικοδομήσει την σωτηρία του ανθρώπου. Σε δύο χώρους ο Χριστός επεξεργάστηκε την σωτηρία του ανθρώπου. Ο πρώτος είναι η μήτρα της Παναγιάς μας, εκεί όπου ο Χριστός προσλαμβάνει την ανθρώπινη φύση και ο Θεός γίνεται και Άνθρωπος. Και που γίνεται αυτό το μυστήριο της προσλήψεως της ανθρωπίνης φύσεως από τον Θεό; Στην κοιλιά της Παναγιάς μας. Ο ένας χώρος που επεξεργάζεται ο Χριστός την σωτηρία του ανθρώπου είναι η Παναγιά μας, η Ζωοδόχος Πηγή. Ο άλλος χώρος που επεξεργάζεται ο Χριστός την σωτηρία του ανθρώπου είναι ο Ζωοδόχος Τάφος, απ' όπου ανέστησε την ανθρώπινη φύση. Γι' αυτό μέσα στην Διακαινήσιμο εβδομάδα εορτάζει ο Ζωοδόχος Τάφος και η Ζωοδόχος Πηγή. Ζωοδόχος Τάφος και Ζωοδόχος Πηγή συνεορτάζουν.

24 Αυτό το γεγονός το εορτάζουμε σε κάθε Θεία Λειτουργία. Τι είναι η

Αγία Τράπεζα; Είναι η μήτρα της Παναγιάς μας, όπου εκεί κυφορείται σε κάθε Θεία Λειτουργία το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Και τι άλλο είναι η Αγία Τράπεζα; Είναι ο τάφος του Χριστού απ' όπου ανασταίνεται το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Όταν ο λειτουργός λάβει στα χέρια του το άγιο ποτήριο με τον Χριστό και το υψώσει από την Αγία Τράπεζα για να το φέρει να κοινωνήσουν οι πιστοί, είναι η ανάσταση του Χριστού εκ του τάφου. Ζωοδόχος Τάφος και Ζωοδόχος Πηγή συνυπάρχουν, συνεορτάζουν, συντελούνται στην Θεία Λειτουργία, στην Αγία Τράπεζα, στην ίδια Αγία Τράπεζα εκεί που τελείται η Θεία Λειτουργία.

Ο Χριστός μετά την Ανάστασή Του συναντήθηκε με τους μαθητές Του για να τελέσουν την Θεία Λειτουργία. Το είχε προαναγγείλει ο Χριστός στον Μυστικό Δείπνο. Πόσα πράγματα είπε ο Χριστός στον Μυστικό Δείπνο; Πρώτον είπε, λάβετε από το ψωμί, από τον άρτο αυτό, είναι το Σώμα μου. Δεύτερον, πιείτε από το ποτήριο τον οίνο γιατί αυτό είναι το Αίμα μου. Τρίτον, αυτό θα κάνετε στην δική μου ανάμνηση, για να με θυμάστε. Και τέταρτον, ότι αυτό το γέννημα της αμπέλου δεν θα το ξανά πιά, αλλά θα το πίνω πλέον καινούριο μαζί σας στην Βασιλεία του Πατέρα μου, δηλαδή μετά την Ανάσταση, «λέγω δέ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἂπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτό πίνω μεθ' ὑμῶν καινόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου» (Ματθ. 26, 29). Και αυτό κάνει ο Χριστός μετά την Ανάσταση, «τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων» (Ιωάν. 20, 19-29), τελεί με τους μαθητές του την Θεία Λειτουργία. Ποια είναι η «μιᾷ τῶν σαββάτων»; Είναι η πρώτη μέρα μετά το Σάββατο, η Κυριακή. Εμφανίζεται τότε στους μαθητές του και τελούν την Θεία Λειτουργία. Απουσιάζει όμως ένας, ο Θωμάς. Και λέει το Ευαγγέλιο: «Καί μεθ' ἡμέρας ὀκτῶ πάλιν», δηλαδή μέσα σε οκτώ ημέρες, οκτώ ημέρες από το Πάσχα, δηλαδή την επόμενη Κυριακή εμφανίζεται ο Χριστός στους μαθητές του «καί Θωμᾶς μετ' αὐτῶν».

Την Παρασκευή της Διακαινησίμου εβδομάδος, δηλαδή της εβδομάδος μετά το Πάσχα, η Εκκλησία μας, εορτάζει την Παναγιά μας, την Ζωοδόχο Πηγή. Ένας από τους πολλούς λόγους που τοποθετήθηκε στην Διακαινήσιμο εβδομάδα αυτή η θεομητορική εορτή είναι ότι το πρόσωπο που είδε πρώτο τον αναστημένο Χριστό είναι η Θεοτόκος. Τα Ευαγγέλια αναφέρουν ότι πρώτες είδαν τον αναστημένο Χριστό οι μυροφόρες, οι οποίες πληροφόρησαν τους μαθητές για την Ανάσταση. Όμως, οι μυροφόρες συνόδευαν πάντα την Παναγιά μας και ποτέ δεν έκαναν κάτι μόνες χωρίς την Θεοτόκο. Όμως, επειδή τα Ευαγγέλια δεν είναι διαφήμιση, γι' αυτόν τον λόγο δεν κάνουν ιδιαίτερη αναφορά στο

πρόσωπο της Θεοτόκου. Η παράδοση της Εκκλησίας μας, διέσωσε Εκείνη που είδε πρώτη τον αναστημένο Χριστό και είναι η Θεοτόκος, είναι η Παναγιά μας. Το αναφέρει το απολυτίκιο του πλαγίου του Β΄ ήχου, ότι αφού ο Χριστός νίκησε τον άδη, τον θάνατο, συνάντησε την Θεοτόκο, «*ὑπήντησας τῇ Παρθένῳ, δωρούμενος τὴν ζωὴν*», συνάντησε την Παρθένο, την Θεοτόκο. Το ίδιο διδάσκει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς στην ομιλία του «*ὅτι πρώτη τὸν Κύριον ἡ Θεοτόκος εἶδεν ἐν νεκρῶν ἀναστάντα*» (PG 151, 236-248). Γι' αυτό, το τροπάριο του αναστάσιμου κανόνα προτρέπει την Θεοτόκο να χαίρεται για την ανάσταση του Υιού της, «*σὺ δέ ἀγνή, τέρπου Θεοτόκε, ἐν τῇ ἐγέρσει τοῦ τόκου σου*». Εορτάζει, λοιπόν, η Παναγιά μας στο κλείσιμο της Διακαινισήμου εβδομάδος, διότι πρώτη Εκείνη είδε την Ανάσταση του Χριστού και ακολουθούν οι μαθητές την Κυριακή του Θωμά και οι μυροφόρες την επόμενη Κυριακή.

Η Παναγιά μας είναι η κολυμβήθρα στην οποία ο Χριστός ντύθηκε την ανθρώπινη φύση. Κατά παρόμοιο τρόπο η κολυμβήθρα της Εκκλησίας, σαν μήτρα αναγεννά τον άνθρωπο και με το βάπτισμα, ο κάθε άνθρωπος ενδύεται τον Χριστό. Αυτό ψάλλουμε το Πάσχα και στις βαπτίσεις, «*ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε*» (βλ. Γαλ. 3, 27). Όσοι βαπτισθήκαμε στο Χριστό, ντυθήκαμε το Χριστό. Η κολυμβήθρα γίνεται τάφος και ζωοδόχος πηγή που αναγεννά ως μήτρα τον άνθρωπο και τον καθιστά μέτοχο της αναστάσεως του Χριστού. Και όπως η Παναγιά μας, γεννά τον Χριστό για την σωτηρία του ανθρώπου, έτσι και η κολυμβήθρα ως μήτρα αναγεννά τον άνθρωπο με το βάπτισμα, τον ενδύει με τον Χριστό και τον καθιστά μέτοχο της σωτηρίας.

Η Κοίμηση της Θεοτόκου

Στις 15 Αυγούστου η Εκκλησία μας, εορτάζει την Κοίμηση της Θεοτόκου. Μπορεί να είναι η κοίμηση, ο θάνατος της Παναγιάς μας, όμως αυτή η εορτή δεν εορτάζεται με πένθος, με θλίψη, με λύπη, με οδύνη, αλλά χαρμόсуна και πανηγυρικά. Αυτό συμβαίνει διότι μετά τον ενταφιασμό του σώματος της Θεοτόκου από τους αγίους Αποστόλους, η Παναγιά μας μετέστη, μετέβη, μετατέθηκε στον ουρανό. Το χρώμα και ο τάφος δεν μπόρεσαν να κρατήσουν Εκείνη που έγινε ουρανός, που μέσα στα σπλάχνα

Χριστουγέννων, πως μπόρεσε ο άπειρος Θεός να χωρέσει στη μήτρα της Παναγιάς μας, «Ὁ ἀχώρητος παντί, πῶς ἐχώρηθη ἐν γαστρὶ». Γι' αυτό η κοιλιά της Παναγιάς μας, έγινε ουρανός, «καὶ ἡ γαστήρ σου γέγονεν, εὐρυχωροτέρα τῶν οὐρανῶν». Αφού λοιπόν, η Θεοτόκος έγινε ουρανός, δεν μπόρεσε αυτόν τον ουρανό να τον κρατήσει η γη. Γι' αυτό μετά την κοίμηση και τον ενταφιασμό, η Παναγιά μας, με το σώμα Της ανέβηκε στον ουρανό. Ο τάφος και ο θάνατος δεν μπόρεσαν να κρατήσουν Εκείνη που γέννησε την ίδια την ζωή, τον Χριστό, «τάφος καὶ νέκρωσις οὐκ ἐκράτησεν, ὡς γάρ ζωῆς μητέρα, πρὸς τὴν ζωὴν μετέστησεν».

Έτσι έχουμε διπλή εορτή τον Δεκαπενταύγουστο. Εορτάζουμε την κοίμηση και την μετάσταση μαζί. Και επειδή είναι μετάσταση, είναι ανάσταση, εορτάζουμε την εορτή αυτή, όχι πένθιμα και θλιβερά, αλλά χαρμόσυνα και αναστάσιμα. Γι' αυτό και ονομάζεται η εορτή της Παναγιάς μας, ως το «Πάσχα του καλοκαιριού». Και επειδή ο Δεκαπενταύγουστος είναι ένα δεύτερο Πάσχα, μια δεύτερη αναστάσιμη εορτή, γι' αυτό έχει προσλάβει χαρακτηριστικά από το Πάσχα του Χριστού. Και όπως το Πάσχα έχει ως προπαρασκευή και προετοιμασία την μεγάλη Τεσσαρακοστή, σαράντα ημέρες δηλαδή, έτσι και η εορτή της Παναγιάς μας έχει προετοιμασία με νηστεία δεκατεσσάρων ημερών. Και όπως στη μεγάλη Τεσσαρακοστή τελούνται ιδιαίτερες ακολουθίες, όπως τα μεγάλα απόδειπνα, οι χαιρετισμοί, οι προηγιασμένες κ.λπ. έτσι και στη νηστεία του Δεκαπενταύγουστου τελούνται στους ιερούς ναούς οι παρακλήσεις της Θεοτόκου, η μεγάλη παράκληση και η μικρή παράκληση κάθε ημέρα εναλλάξ. Η περίοδος του Δεκαπενταύγουστου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια μικρή «μεγάλη Τεσσαρακοστή». Και όπως το Πάσχα έχει τις ημέρες που αποδίδεται η εορτή, έτσι και η εορτή της Κοιμήσεως αποδίδεται στις 23 Αυγούστου, εορτή γνωστή ως τα Εννεαήμερα της Παναγιάς μας.

Η διπλή αυτή εορτή του Δεκαπενταύγουστου, κοίμηση και μετάσταση της Θεοτόκου, αποτυπώνεται στην εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, η οποία δεσπόζει στο προσκυνητάριο των ιερών ναών όλο τον Δεκαπενταύγουστο. Σ' αυτήν την εικόνα αποτυπώνονται τα δυο γεγονότα κοιμήσεως και μεταστάσεως. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η εικόνα της Κοιμήσεως χωρίζεται σε δύο ζώνες επάνω και κάτω. Στην κάτω ζώνη ιστορείται το γεγονός της Κοιμήσεως. Η Παναγιά μας αιογραφείται στην νεκρική κλίνη Της και περίγυρά Της, οι άγιοι Απόστολοι και οι άνθρωποι που την εξοδιάζουν. Στην επάνω ζώνη αιογραφείται ο Χριστός που κρατάει στα χέρια Του την μητέρα Του Θεοτόκο και Την παραλαμβάνει

στους ουρανούς. Και ενώ βλέπουμε στις εικόνες της Θεοτόκου η Παναγιά μας, να κρατάει τρυφερά τον Χριστό ως παιδί Της, στην εικόνα της Κοιμήσεως βλέπουμε τον Χριστό να κρατάει στην αγκαλιά Του ως βρέφος την Μητέρα Του Κυρία Θεοτόκο και έτσι να ανταποδίδει την αγκαλιά που Του προσέφερε Εκείνη κατά την ενανθρώπισή Του. Αυτή η διπλή αποτύπωση της εορτής, Κοιμήσεως και Μεταστάσεως, εκφράζεται και στα τροπάρια της Κοιμήσεως: «*Απόστολοι... κηδεύσατέ μου τό σῶμα, καί σύ, Υἱέ καί Θεέ μου, παράλαβέ μου τό πνεῦμα*».

Η Παναγιά μας πέθανε, κοιμήθηκε όπως όλοι οι άνθρωποι. Όμως η προσευχή Της προς τον Θεό υπέρ των ανθρώπων δεν διακόπηκε. Οι πρεσβείες της προς τον Θεό είναι ανύστακτες, δίχως ύπνο. Η Παναγιά μας είναι η «*ἐν πρεσβείαις ἀκοίμητος Θεοτόκος*». Η Παναγιά μας μετατέθηκε στους ουρανούς, αλλά η μετάθεσή της αυτή δεν αντικατέστησε το ενδιαφέρον μας σε άλλη ελπίδα για να μας προστατεύει. Η ελπίδα μας παραμένει αμετακίνητη στην Θεοτόκο, «*καί προστασίαις ἀμετάθετον ἐλπίδα*».

Μετά την εορτή της Θεοτόκου ακολουθούν τρεις ογδοάδες, τρία οκταήμερα εορτών της Θεοτόκου τα οποία κλείνουν το εκκλησιαστικό έτος και εισάγουν το νέο. Η πρώτη εορτή την όγδοη ημέρα μετά τον Δεκαπενταύγουστο, στις 23 του μηνός, είναι η απόδοση της εορτής, γνωστή ως Εννεαήμερα της Παναγιάς μας. Μετά από οκτώ ημέρες πάλι, στις 31 Αυγούστου, την τελευταία ημέρα του εκκλησιαστικού έτους εορτάζει η Αγία Ζώνη της Παναγιάς μας. Και μετά άλλες οκτώ ημέρες, στις 8 Σεπτεμβρίου εορτάζει το Γενέσιο της Θεοτόκου, η πρώτη Θεομητορική εορτή του εκκλησιαστικού έτους. Οι αναμνήσεις της Αγίας Ζώνης και της Τιμίας Εσθήτος, είναι οι εορτές των ιερών ενδυμάτων της Θεοτόκου που άφησε στην γη, για να έχουμε οι πιστοί την ίδια την ευλογία της Θεοτόκου, αφού η Παναγιά μας δεν μας άφησε τα ιερά λείψανά της, όπως έχουμε τα λείψανα πολλών άλλων αγίων. Τιμούμε τα ιερά ενδύματά της τα οποία άφησε τόσο για ευλογία, όσο και από φιλανθρωπία στους ανθρώπους.

Τυπογραφείο Ελληνικού Στρατού

ISBN: 978-618-85785-6-2